

אלא שקבען אם יבואו במחבת אם במרחשת בשעת הנדר, כשאמר "הרי עלי להביא את זו במחבת" (וכיוצא בדבר, במרחשת). שבכך נקבע דינם להיעשות דווקא כמו שאמר. אבל אם כשנדר להביא מנחה אמר סתם "הרי עלי מנחה", ובשעת הפרשה של הסולת למנחה קבעה לשם מנחה מסוימת, וכגון שאמר "זו אביא לשם נדרי, ובמחבת" — בכך לא נקבע שתיעשה דווקא במחבת, ואם הביאה כמנחת מרחשת — יצא בה ידי נדרו. וטעם הדבר, שכן נאמר בחובת קיום הנדרים "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה אשר דברת בפיוך" (דברים כג, כד), והדגיש הכתוב "ועשית כאשר נדרת..." אשר דברת בפיוך" — ולמעט: ולא כאשר הפרשת את נדרך. ומעירים: איתמר נמי [נאמר גם כן] אותו דבר בשם אמורא אחר, שאמר ר' אחא בר חנינא, אמר ר' אסי, אמר ר' יוחנן: לא שנו שאם שינה ממה שנדר, שהמנחה פסולה, אלא בזמן ששינה ממה שקבען בשעת נדר, אבל אם שינה ממה שקבען בשעת הפרשה — לא נפסלה בכך המנחה, שנאמר בחיוב קיום הנדר "ועשית כאשר נדרת", ולא כאשר הפרשת.

א משנה האומר "הרי עלי מנחה מן השעורים" — יביא מן החטים.

"קמח" — יביא סולת. "בלא שמן ובלא לבונה" — יביא שמן ולבונה. "חצי עשרון" — יביא עשרון שלם. "עשרון ומחצה" — יביא שנים. רבי שמעון פוטר, שלא התנדב פדוך המתנדבין.

ב גמרא אמאי? נדר ופתחו עמו הוא! — אמר חזקיה: הא מני? בית שמאי היא, דאמרי: תפוס לשון ראשון, דתנן: "הריני נזיר

מן הקמח" — יביא סולת למנחתו, שכן מנחת נדבה באה מן הסולת ("סלת יהיה קרבנו", ויקרא ב, א). האומר "הרי עלי להביא מנחה בלא שמן ובלא לבונה" — יביא עם מנחתו שמן ולבונה, שכן מנחת נדבה טעונה שמן ולבונה. האומר "הרי עלי להביא מנחה של חצי עשרון סולת" — יביא מנחה של עשרון סולת שלם, שכן אין מנחת נדבה באה בפחות מעשרון סולת. האומר "הרי עלי להביא מנחה של עשרון ומחצה סולת" — יביא שנים עשרונים סולת, שהרי אין מביאים במנחה אלא עשרונים שלמים, ולא חצאים. ר' שמעון פוטר בכל האופנים הללו מלהביא מנחה כלל, שלדעתו לא חל נדר זה, כיון שלא התנדב כדרך המתנדבין.

ב גמרא שנינו במשנתנו כי האומר "הרי עלי להביא מנחה מן השעורים", חל נדרו, אבל מביא מנחה מן החטים, כמצוותו. ושואלים: אמאי [מדוע] חל הנדר? הלא נדר ופתחו (חרטתו, יציאתו מהנדר) עמו הוא, ואין הנדר חל כלל. שהרי כשאמר "הרי עלי להביא מנחה" — אכן נדר, ואולם כשהוסיף ואמר "מן השעורים" — הרי בכך התחרט וחזר בו מן הנדר, שהרי יודע שאין המנחה באה מן השעורים! אמר חזקיה: הא [זו] משנתנו כשיטת מני [מי היא]? כשיטת בית שמאי היא, דאמרי [שאומרים] ככלל שכאשר אומר אדם דבר אחד ולאחר מכן אומר את הסולת את דבריו הראשונים, שיש לתפוס את הלשון הראשון. ולכך בענייננו, כיון שבלשונו הראשון אמר "הרי עלי מנחה", אף שאמר לאחר מכן "מן השעורים", וכמבקש לבטל את דבריו הראשונים — דבריו הראשונים קיימים. דתנן [שכן שנינו במשנה]: האומר "הריני נזיר

תוספות

הקדש, ולכך מצי למיהדר תוך כדי דיבור; ויש לומר: דלמאן דאמר אין פותחין בחרטה נקט טעמא דבית הלל דסבר כרבי שמעון, וטעמא דבית שמאי נקט לשנויי אפילו למאן דאמר פותחין. דלמאן דאמר אין פותחין, לא הוי צריך לפרושי טעמא דבית שמאי, משום דאין שאלה להקדש. ועוד יש לפרש: דניחא ליה לפרושי טעמא דבית הלל הוי כרבי שמעון, משום דהיינו נמי טעמא דבית שמאי לרבי יהודה. דקתני סיפא: אמר רבי יהודה, אף כשאמרו בית שמאי, לא

אמרו אלא באומר "הרי הן עלי קרבן" — פירוש: כשבדקוהו אחר כך למאי נתכוון, אמר "להיות מן הגרורות עלי נתכוונתי", אז הוא נזיר מן הגרורות, כאילו אמר "גרורות ודבילה עלי קרבן". ואין זה דברים שבלב, שכלו אינו משונה ממה שבפיו — דהוצאת פיו לא משמע נזירות. אבל לרבנן, כי אמר להלל הוי נזיר — דהוצאת פיו משמע להו לשון נזירות, כדמפרש להו בגמרא: ד"גרורות ודבילה" לא פתח נדרו הוא, ונזיר הוי. ולא נזיר הוי, אפילו נתכוין לומר "קרבן עלי", דהא לרבי מאיר לא הוי נזיר לבית שמאי, וכי פליגי רבי יהודה ותנא קמא — אליבא דבית שמאי פליגי, ולא לבית הלל. והשתא לבית שמאי, כיון דאמרי אין שאלה בהקדש — אמאי לא הוי נזיר? אלא סבירא ליה לרבי יהודה כרבי שמעון, דלא נדר כדרך הנודרים. ולהכי אמר טעמא דבית הלל בהכי, דהוי השתא חד טעמא לתרווייהו. ומיהו קשה לפירוש זה: דשמעון ליה לרבי יהודה בסוף פרק שני דזבחים (ל, א) דאית ליה תפוס לשון ראשון, ולקמן מפרש טעמא דרבי שמעון משום דבשיטת רבי יוסי אמרה, דאף בגמר דבריו אדם נתפס. וב"מקום שנהגו" נמי אמר: רבי שמעון סבר לה כרבי יוסי. ואם תאמר: דהשתא אמר לבית שמאי דאין שאלה בהקדש, וכן מוכח בפרק "עננה המאורסה" (נדרים עח, א) ובפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא קכ, ב), ואילו בפרק "בית שמאי" (נזיר ל, א) תנן: מי שנהג בנזיר, ונשאל לחכם ואסרו — מונה משעה שנהג. נשאל לחכם והתירו (מנוה משעה שנהג). ואם היתה לו מנהג (מופרישת) — תצא ותרעה. אמרו להם בית הלל לבית שמאי: ואי אתם מודים [בוה] שהוא הקדש טעות, שתצא ותרעה בעד? משמע שגם בית שמאי מודים לבית הלל דיכול חכם להתיר! ויש לומר: ד"נשאל לחכם" דהתם — היינו, לידע אם בלשון נזירות נדר או לא. ולהכי נקט לשון "ואסרו" — שאמרו לו: יש בלשון הזה לשון נזירות, ולהכי איצטרך ליה לתחיל למנות. ומיהו אין מזה ראייה, דאיצטרך ליה לאשמועינן: אף על פי שעבר ושתה יין בימי נזירותו, אפילו הכי עולין לימי המנין, כדמוכח התם בגמרא. ואם תאמר: מאחר דמפרשי טעמא דבית שמאי משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה, וכי אמר "הריני נזיר" היה בדעתו לגמור ולפרש "מן היין", אם כך קשה אמאי איצטרך למנוח דבית הלל משום דסברי כרבי יוסי דקסברי אדם מוציא דבריו לבטלה! ועוד קשה: אטו רבנן דרבי שמעון, דאמרי: יביא מן החטין, מי סברי לה כבית שמאי דאמרי: "מן הגרורות" — הוי נזיר? וכי תימא: בית שמאי תנו לה, כדקאמר חזקיה: בית שמאי היא — אכתי קשה מרבי יוסי בפרק "מקום שנהגו" (פסחים נג, א), דאמרינן: לא סבר לה כרבי שמעון, מי קא רבי יוסי כבית שמאי? ויש לומר: דרוצה ליישב דברי בית הלל ככולי עלמא, אפילו כמאן דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה. והא דקאמר: סברי לה כרבי שמעון — לאו משום דפליג ארבנן דרבי שמעון לענין מנחה, אלא כלומר גבי נזיר הוי מסקי טעמייהו כרבי שמעון גבי מנחות. ומיהו רבנן גופייהו מודו גבי "גרורות" דלא הוי נזיר — דדוקא גבי מנחה יביא מן החטין, משום דשעורין שייכי גבי מנחה, כדאשכחן מנחת העומר ומנחת דבאות שעורין, ולמנחה מעליא איכוין. אבל גרורות לא שייכי לנזירות, ומעיקרא כי אמר "הריני נזיר" — לא היה בדעתו לנזירות כלל. ולחזקיה דמדמי מנחה ונזירות אהדי — ההיא ד"מקום שנהגו", דרבי יוסי לא סבר לה כרבי שמעון — לאו ארבי שמעון דפירקין קאמר, אלא אההוא דלקמן בפרק "הרי עלי עשרון" (קט, א), דתנן "הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו" — יצא. רבי שמעון אמר: אין זו עולה. דטעמא: משום דלא התנדב כדרך המתנדבים. וההיא ד"תודוס איש רומי" דפרק "מקום שנהגו" (שם נג, ב) דמאי לה. אבל גבי "מנחה מן השעורים" מודה דפטור, כרבי שמעון — דהיינו טעמא: משום דגבי עולה כי אמר "הרי עלי עולה" — שייך בקדושתה, וכי אמר אחר כך "להקריב בבית חוניו" — מכל מקום קדושה היא, וכיון דחל עליה הקדש — תו לא פקע. אבל "מנחה מן השעורים" — לא קיבל עליו מנחה מן החטין, ומודה רבי יוסי דפטור.

הריני נזיר מן הגרורות — בתוספתא (ריש פרק שני דנזירות) תניא: [כינוי] כניוים — בית שמאי אומרים: נזיר, ובית הלל אומרים: אינו נזיר. ואינו כניווי כניוים! האומר "הריני נזיר מן הגרורות ומן הדבילה". ותימא: מה שייכא הכא? ורבינו תם: פירש דבירושלמי מפרש, דקרו אינשי לגרורות "תירוש",

- מסורת הש"ס**
- א. נזיר ט, ב. ירושלמי נזיר פ"ב ה"א. תוספתא מנחות פ"ב ה. תוי"כ ויקרא ב, א. ילק"ש תורה תמו.
 - ב. פסחים נג, ב. נזיר ט, א-ב. ערכין כ, א. ירושלמי נזיר פ"ב ה"ד. פ"ד ה"ג. תוספתא נזיר פ"ב ד. שם מנחות פ"ב ד-ה. ילק"ש תורה שם.
 - ג. פסחים ט, א. נדרים כ, א. נזיר ט, ב. זבחים ל, א. תמורה כ, א.
 - ד. נזיר ט, א. מנחות פ, א, ב.

- גרסות**
- בר חנינא אמר רבי אסי בכת"מ: א"ר חנינא א"ר אמי.
- אבל בשעת הפרשה בכת"מ: אבל קבען בשעת הפרשה.
- הפרשת יש בכת"מ: פירשת. האומר הרי בכת"מ: הרי. אמאי נדר בכת"מ: הרי עלי אמאי נדר.

בפועל בשעת הפרשה (מהר"י קורקוס). **עשרון ומחצה יביא שנים** שאלו אחרונים: מדוע אינו מביא עשרון ומחצה, והרי שנינו (במשנה בעמוד הבא) כי יוכל אדם להתנדב ולהביא מנחה בכלי אחד בכל שיעור שהוא, למן עשרון אחד ועד ששים עשרונים! והסבירו כי מאחר ואי אפשר להביא מנחה של חצי עשרון בלבד, ש"כל שאינו בזה אחר זה — אפילו בבת אחת אינו" (עירובין ג, א ועוד), הרי לפי כלל זה כיון שלאחר הבאת עשרון אי אפשר להביא מחצית עשרון (שהרי אינו בא לעצמו), כך גם אי אפשר להביאם כאחד (שפ"א).

אורה ההלכה

שקבען בשעת נדר לא קבע בשעת הנדר בכמה כלים תובא המנחה, אלא אמר "הרי עלי שני עשרונות", ובשעת הפרשה קבעם והפרישם בשני כלים וחזר והביאן בכלי אחד — הרי אלו כשרים, שכן נאמר "כאשר נדרת", ולא "כאשר הפרשת". באב"י. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעשה הקרבנות פ"ז ה"ג).

האומר הרי עלי מנחה מן השעורים... שלא התנדב כדרך המתנדבין האומר "הרי עלי מנחת שעורים", או "הרי עלי מנחת חצי עשרון", או "הרי עלי מנחה בלא שמן ולבונה" — הרי זה פטור, שלא התנדב דבר שכמוהו מקריבים. כר' שמעון. (רמב"ם שם ה"ט).

עיונים

אלא שקבען בשעת נדר אבל בשעת הפרשה לא שאלו אחרונים: מדוע לא תיחשב האמירה בשעת הפרשה כנדר כשלעצמו, ולא יוכל לשנות ממה שאמר בנדר זה (שפ"א)?! ויש שהסבירו כי מן הכתוב "כאשר נדרת" למדים כי קביעתו של נדר הריהו בשעת הנדר, שאם בשעת הנדר אמר שתבוא המנחה באופן מסויים — אין אפשרות לשנות, וכמו כן אם לא נקבע בשעת הנדר שתבוא המנחה באופן מסויים — אין אפשרות בשעת הפרשה לקבוע שנדר זה יהיה דווקא באופן מסויים (חז"א).

אבל בשעת הפרשה לא נחלקו ראשונים בכוונת הדברים. יש שאמרו שהכוונה היא שאמר בשעת הפרשה "זה לשם נדר במחבת", שאין דיבור פיו בשעת הפרשה קובע את המנחה שלא יוכל לשנותה למרחשת. ואולם אם נתן סולת זו במחבת — נקבעה בכך למנחת מחבת, ואינו יכול לשנותה למרחשת (רש"י). ויש שאמרו (כעולה מלשון הרמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פ"ז ה"ג. שפ"א) כי זה שאמר בשעת הנדר "מנחה" סתם, אף אם בשעת הפרשה נתן את העשרון במחבת, ולאחר מכן נתנה במרחשת — הרי זה כשר. אכן תמהו אחרונים על שיטה זו, מדוע אין אומרים שקידש המחבת את העשרון, ומעתה אינו יכול שוב לשנותו ולתיתו במרחשת. וכמה שונה דין זה מדינו של האומר "אלו להביא במחבת" והביא במרחשת, או מדינו של האומר "אלו להביא בשני כלים" והביא בכלי אחד, שהוא פסול משום שקידשם כלי שרת לענין שייפסלו בשניו (זבח תודה). אכן יש שהסבירו כי לא נחלק הרמב"ם על שיטת רש"י, ואולם כוונת הדברים באמירה שבשעת הפרשה, ולא למעשה

גרסות משום דלא קתני בכתיב: דלא קתני.

מן הגרורות (תאנים מיובשות) ומן הדבילה (גוש של תאנים מיובשות) בית שמאי אומרים: והיה נזיר גמור, שבמה שאמר "הריני נזיר" - קיבל על עצמו נזירות, ומה שהוסיף ואמר "מין הגרורות ומן הדבילה" אין בדבריו ממש. ובית הלל אומרים: אינו נזיר, שמסוף דבריו רואים שלא קיבל עליו נזירות. ואילו ר' יוחנן אמר: אפילו אם תימא [תאמר] שמשנתנו היא כשיטת בית הלל, לא יקשה על משנתנו, שכן מדובר בה באומר הנזיר, לכשאומרים לו שאין נודרים כך למנחה, "אילו הייתי יודע שאין נודרין כך למנחה (מדבר שאין המנחה באה ממנו, כגון שעורים), לא הייתי נודר כך אלא כך (מחטים)". ובעקבות דברי חזקיה ור' יוחנן אלה מביאים עוד מה שאמר חזקיה: לא שנו שכן הדין אלא בזה שאמר בנדרו "הרי עלי להביא מנחה מן השעורים", אבל אם אמר "הרי עלי להביא מנחה מן העדשים" - לא חל עליו הנדר כלל. ושואלים: מכדי [הרי] חזקיה כמאן [כשיטת מין] אמר לשמעיה [את שמועתו] - כדעת בית שמאי, ובית שמאי, משום שלדעתם בכל מקרה של סתירה בין דבריו הראשונים של האדם לבין דבריו האחרונים יש לתפוס לשון ראשון הוא. אם כן, מה לי אם אמר "הרי עלי להביא מנחה מן השעורים" מה לי אם אמר "הרי עלי להביא מנחה מן העדשים", בשני האופנים יש לתפוס לשון ראשון, וחייב להביא מנחה! ומשיבים: הדר ביה [חזר בו] חזקיה מסברתו המעמידה את דבריו המשנה כשיטת בית שמאי, ומפרש גם הוא כר' יוחנן. ושואלים: מאי טעמא הדר ביה [מה טעם חזר בו]? אמר רבא: מתניתין קשיתה [משנתנו היתה קשה לו]. מאי איריא דתני [מה שייך, מהו הענין שבגללו שנה התנא] במשנתנו דוקא שאמר "הרי עלי להביא מנחה מן המשנה כך, שמע מינה [למד ממנה, מכאן] שעיקר טעמה הוא משום דטעי [שטענה] הוא הנזיר, ואולם בשעורים טעי [טוענה]. שהרי יש מנחת יחיד הבאה מן השעורים (מנחת קנאות), אבל בעדשים לא טעי [לא טוענה] לחשוב שמביאים מנחה מהם, ולכן וודאי התכוון לבטל את דבריו הראשונים. ואילו ר' יוחנן אמר: לשיטת המשנה אפילו אם אמר "הרי עלי להביא מנחה מן העדשים", חל הנדר. ושואלים: מכדי [הרי] ר' יוחנן כמאן [כשיטת מין] אמרה לשמעיה [את שמועתו], כלומר, כשיטת מי הוא מפרש את דבריו משנתנו - כדעת בית הלל, והרי טעמם של בית הלל שחל הנדר הוא משום דטעי [שטענה] הוא בזה שאמר "מן השעורים" טעי [טוענה] אדם וסבור שמנחה באה מהן, אך בעדשים אדם לא טעי [לא טוענה] לחשוב שמביאים מהן מנחה! ומשיבים: אכן ר' יוחנן עצמו סבור שאין דין משנתנו אמור אלא באומר "מן השעורים" ולא באומר "מן העדשים". ואולם מה שאמר ר' יוחנן שמשנתנו אמורה אף באומר "מן העדשים" - כמענה לדבריו של חזקיה קאמר ליה [אמר לו] ר' יוחנן, שכן אמר לו: את מאי טעמא הדרת [אתה מה טעם חזרת] כך מהסברך שמשנתנו כשיטת בית שמאי? משום שלא קתני [לא שנה] התנא במשנתנו "מן העדשים", שהוא חידוש דין גדול יותר מ"מן השעורים" - על כך יש להשיב כי דלמא [שנא] המשנה בסדר של "לא מיבעיא" קאמר [לא נצרכה] אחר, נסדרה המשנה]. ובאופן זה: לא מיבעיא [אין צריך] לומר שאם אמר "הרי עלי להביא מנחה מן העדשים", שחייב במנחה, משום דאיכא למימר מהדר הוא דהדר ביה [יש מקום לומר שבסיום חזר בו] מדבריו הראשונים, וחייב במנחה משום שישת בית שמאי האומרת כי יש לתפוס לשון ראשון. אלא אפילו כשאמר "הרי עלי להביא מנחה מן השעורים" נמי [גם כן] חל הנדר, למרות דאיכא למימר [יש מקום לומר] כי מיטעא [טעות] הוא דקא טעי [שהוא טעה]. ואילו היה יודע שאין מביאים מן השעורים לא היה נודר כלל - אפילו הכי [כך] חל הנדר והריהו חייב במנחה, משום הכלל תפוס לשון ראשון.

גרוגרות ודבילה - לא שייכא צה נזירות. הרי זה נזיר - מן היין, דתפוס לשון ראשון. הדר ביה חזקיה משמעתיא - ללעיל, ומודה דטעמא נמתניתין צאומר: לא הייתי יודע - כו'. בשעורין איכא למימר דטעי - משום דחיד מביא מנחת קנאות מן השעורים, הלכך פתחו עמו הוא, דלא נתכוין להביא כלום. כמאן אמרה לשמעיה - כלומר, כמאן אוקמא למתניתין לעיל? כתיב הלל. בעדשים לא טעי - וליכא למימר "אילו הייתי יודע", דהא ודאי ידע שאין מנחה של עדשים, ולא למידי איכוין. לדבריו דחזקיה - דאוקמא מעיקרא כתיב שמאי קאמר ליה רבי יוחנן: דאפילו "מן העדשים" תפוס לשון ראשון, וליה לא סגי' ליה, משום דרבי יוחנן אוקי טעמא דמתניתין משום דטעי, דאיכא למימר "אילו הייתי יודע" כו'. אכל צדשים - לא טעי, דמעיקרא לאו למידי איכוין. את מאי טעמא הדרת בכך - לדין איכא לתרוץ, דלא מיבעיא קאמר: לא מיבעיא עדשים, דכוין דקיימא לן תפוס לשון ראשון דחייב - דכוין דלא טעו צה אינשי, איכא למימר מעיקרא כי אמר - למנחה גמורה איכוין, וצעה למיהדר ביה, וסגי' אימא מידי דלא מוזי להקרבא, ונקט "עדשים". הלכך חייב, דלא מני מהדר ביה. אכל שעורים, דאיכא למימר: כיון דטעו צה אינשי, אימא מעיקרא לאו למנחה איכוין, אלא למנחת שעורים ממנ, כדפריש. וכיון דאין מנחה צה שעורים - ליפטור, דודאי מני אמר "אילו הייתי יודע דסופי להביא חטים, לא הייתי נודר כל עיקר". קמשמע לן.

תוספות

פירוש: כששאלין אותו, אומר "כך היה בלבי". לשון רבינו תם.

השעורים? ליתני [שישנה] חידוש גדול יותר, שאמר "הרי עלי להביא מנחה מן העדשים", שאפילו כגון זה הריהו חייב במנחה! אלא מתוך שאמרה המשנה כך, שמע מינה [למד ממנה, מכאן] שעיקר טעמה הוא משום דטעי [שטענה] הוא הנזיר, שחשב שמביאים מנחה אף מן השעורים. ואולם בשעורים טעי [טוענה]. שהרי יש מנחת יחיד הבאה מן השעורים (מנחת קנאות), אבל בעדשים לא טעי [לא טוענה] לחשוב שמביאים מנחה מהם, ולכן וודאי התכוון לבטל את דבריו הראשונים. ואילו ר' יוחנן אמר: לשיטת המשנה אפילו אם אמר "הרי עלי להביא מנחה מן העדשים", חל הנדר. ושואלים: מכדי [הרי] ר' יוחנן כמאן [כשיטת מין] אמרה לשמעיה [את שמועתו], כלומר, כשיטת מי הוא מפרש את דבריו משנתנו - כדעת בית הלל, והרי טעמם של בית הלל שחל הנדר הוא משום דטעי [שטענה] הוא בזה שאמר "מן השעורים" טעי [טוענה] אדם וסבור שמנחה באה מהן, אך בעדשים אדם לא טעי [לא טוענה] לחשוב שמביאים מהן מנחה! ומשיבים: אכן ר' יוחנן עצמו סבור שאין דין משנתנו אמור אלא באומר "מן השעורים" ולא באומר "מן העדשים". ואולם מה שאמר ר' יוחנן שמשנתנו אמורה אף באומר "מן העדשים" - כמענה לדבריו של חזקיה קאמר ליה [אמר לו] ר' יוחנן, שכן אמר לו: את מאי טעמא הדרת [אתה מה טעם חזרת] כך מהסברך שמשנתנו כשיטת בית שמאי? משום שלא קתני [לא שנה] התנא במשנתנו "מן העדשים", שהוא חידוש דין גדול יותר מ"מן השעורים" - על כך יש להשיב כי דלמא [שנא] המשנה בסדר של "לא מיבעיא" קאמר [לא נצרכה] אחר, נסדרה המשנה]. ובאופן זה: לא מיבעיא [אין צריך] לומר שאם אמר "הרי עלי להביא מנחה מן העדשים", שחייב במנחה, משום דאיכא למימר מהדר הוא דהדר ביה [יש מקום לומר שבסיום חזר בו] מדבריו הראשונים, וחייב במנחה משום שישת בית שמאי האומרת כי יש לתפוס לשון ראשון. אלא אפילו כשאמר "הרי עלי להביא מנחה מן השעורים" נמי [גם כן] חל הנדר, למרות דאיכא למימר [יש מקום לומר] כי מיטעא [טעות] הוא דקא טעי [שהוא טעה]. ואילו היה יודע שאין מביאים מן השעורים לא היה נודר כלל - אפילו הכי [כך] חל הנדר והריהו חייב במנחה, משום הכלל תפוס לשון ראשון.

עיונים

הריני נזיר מן הגרורות בסוגיה בנייר (ט,א) העוסקת בדברי המשנה הללו מובאים כמה דרכי הסבר למחלוקתם של בית שמאי ובית הלל, ולפי ההסברים הללו עיקר השאלה הוא האם מבטלים את התנאים הללו לגמרי, או שמבטלים מקצתם ומקבלים מקצתם. אכן בתוספתא (המובאת בתוס' בסוגיותנו, וכן בתוס' שם), וכן היא שיטת ריש לקיש בתלמוד הירושלמי, מבוואר שבסיס מחלוקתם של בית שמאי ובית הלל הוא ביחס ל"כינוי בניינים". שאם אמר אדם דבר שאינו כינוי ישיר לנזירות, אלא כינוי לכינוי - מה דינו לענין נזירות. שאף שהגרורות אינן כלל בגדרי נזירות, מכל מקום יש צד לומר שהן כינוי בניינים לזין, משום שדרך בני אדם לקרוא אף לגרורות בשם "תירוש". או שמאחר שיש צד של שחרות באכילת דבילה וגרורות (יעוין נזיר ד,א), יש מקום לומר שייחשבו ככינוי בניינים לזין (ריעבין).

אינו נזיר לדעת רוב הראשונים הדין הוא שהדברים שאמר בטלים ואינו נזיר כלל. אכן הרמב"ם מסביר שלדעת בית הלל, אף שאין הוא נזיר, מכל מקום הריהו אסור בגרורות ובדבילות, כדון מי שנדר איסור בשאר דברים (וראה אורח החלכה). ולפי זה דקדוק הלשון: אינו נזיר - אבל אסור בגרורות ודבילות.

אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך העירו אחרונים כי הדברים תלויים בשיטת הפירוש השנונה בענין "נדר ופתחו עמו". לשיטה המסבירה שיש לו פתח לומר שלא היה נזיר אילו היה יודע שיתחייב בנסכים - התירוץ הוא שאמר במפורש שהיה נזיר גם באופן כזה. ולכן אין כאן פתח (כפירוש השני ברש"י). ואילו לשיטה המסבירה שהתחטט מיד ואמר "בלא נסכים" - התירוץ הוא שמדובר שחשב שיש זבח בלא נסכים. ולכן, אין משמעות חרטה באמירת "בלא לחם". ואמרו עוד כי הדברים האמורים דווקא כשאמר "אילו הייתי יודע שאין נודרים כך, לא הייתי נודר כך אלא כך", אבל אין די באמירתו שלא היתה כאן חרטה. שכן אם אינו אומר כך במפורש, ודאי נדר בטעות, שאם אינו יודע שהתודה באה עם לחם, הרי זו טעות מוכחת, שאין הנדר חל בה. לכך הוצרכה הגמרא לומר שאומר במפורש שאף אילו היה יודע שהתודה באה עם לחם היה נזיר (אב"ט).

ור' יוחנן אמר אפילו מן העדשים... כמאן אמרה לשמעיה מפשטות הדברים עולה כי לא נחלקו חזקיה ור' יוחנן הלכה למעשה אלא בפירוש הדברים, כיצד להעמיד את דברי משנתנו. שלשיטת בית שמאי תמיד יש לתפוס לשון ראשון, ולכן, בין אם אמר "מנחה מן השעורים" ובין אם אמר "מנחה מן העדשים" - הריהו חייב במנחה של חטים. ואילו לשיטת בית הלל, כאשר אמר הנזיר "מנחה מן השעורים" ופירש דבריו שבאמת היתה כוונתו לנדר מנחה הראייה, כיון שאדם טועה בכגון זה - הריהו חייב. ואילו כאשר אמר

כדרך שמקריבים. כר' יוחנן בשיטת בית הלל. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעשה הקרבנות פי"ז ה"ט. וראה רמב"ם, כ"מ ולח"מ).

מן העדשים אמר "הרי עלי מנחה מן העדשים", שואלים אותו מה היתה דעתו בשעה שנדר, אם אמר "לא נדרתי אלא על דעת שמותר להקריב עדשים, ואילו ידעתי שאין מקריבים עדשים לא הייתי נזיר" - הרי זה פטור. ואם אמר "אילו הייתי יודע הייתי נזיר כדרך שמקריבים" - הרי זה חייב להקריב כדרך שמקריבים. כדברי רבא. (רמב"ם שם).

